

Особливості діяльності агрохолдингів в Україні в сучасних умовах господарювання

У статті висвітлено особливості діяльності холдингів в агропромисловому комплексі України. Для цього запропоновано авторське трактування поняття «агрохолдинг». На основі аналізу показників діяльності агрохолдингів підтверджено ефективність їх функціонування. Запропоновано перспективи діяльності холдингів в АПК та проблеми, які можуть виникнути в процесі їх діяльності, та деякі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: агрохолдинг, інтегровані структури, агропромисловий комплекс.

В статье освещены особенности деятельности холдингов в агропромышленном комплексе Украины. Для этого предложена авторская трактовка понятия «агрохолдинг». На основе анализа показателей деятельности агрохолдингов подтверждена эффективность их функционирования. Предложено перспективы деятельности холдингов в АПК и проблемы, которые могут возникнуть в процессе их деятельности и некоторые пути их решения.

Ключевые слова: агрохолдинг, интегрированные структуры, агропромышленный комплекс.

The article is focused on the features of holdings in agro-industrial complex of Ukraine. Author's interpretation of «agricultural company» is offered in this case. Efficiency of their functioning is confirmed on the basis of analysis indices of agricultural holdings activity. Holdings of AIC activity perspectives and their problems, which can appear in the process of their activity and some ways of their solving are offered.

Key words: agricultural holding, integrated structures, agro-industrial complex.

Постановка проблеми. Сучасне конкурентне середовище спонукає підприємства інтегруватися з метою підвищення їх ефективності та конкурентоспроможності. Інтеграційним утворенням зазвичай легше досягати конкурентних переваг як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Останні дослідження показують, що велике значення для ефективного розвитку аграрного сектору має функціонування інтегрованих структур, здебільшого у вигляді агрохолдингів.

Проте недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з особливостями механізмів створення та функціонування агрохолдингів в Україні та перспективами їх функціонування. З цієї точки зору піднесення їхньої інноваційної спроможності, розширення обрію ділового мислення, внутрішньодержавної та міжнародної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблемних питань діяльності агрохолдингів у вітчизняній економіці присвячено праці великої кількості науковців. Різні аспекти створення і функціонування агрохолдингів розглянуто у працях: В.Г. Андрійчука [2], С.І. Дем'яненка [3],

М.М. Лещенка [6], А. Мартина [4], Т.В. Мірзоєвої [5], П.Т. Саблука, І.Л. Сазонець [6], Г. Черевка [8] та багатьох інших. Зазначені автори визначають сутність агрохолдингів, аналізують процеси їх формування та діяльності на вітчизняних теренах, використовуючи досвід зарубіжних країн.

Постановка завдання. На часі необхідність наукової розробки більш ефективного механізму функціонування холдингів в АПК та визначення перспектив їх діяльності у вітчизняній економіці. Оскільки, саме галузь АПК є однією з пріоритетних галузей економіки України і там зосереджено діяльність потужних холдингів.

Виклад основного матеріалу. Холдинг походить від англійського слова «hold», що в перекладі означає держати, тримати. Ця думка пов'язана насамперед з зосередженням в руках материнської компанії великої кількості акцій дочірніх компаній і необхідності ними ефективно розпоряджатися.

Діяльність холдингів в Україні регулюється Законом України «Про холдингові компанії в Україні» від 15 березня 2006 року [1]. Згідно зазначеного законодавчого акту, холдингова компанія – це акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

Агрохолдинг являє собою окремий вид холдингу, який згідно А. Мартина [4, с. 27], визначається як сукупність материнської компанії та контрольованих нею дочірніх компаній, що здійснюють господарську діяльність у сфері виробництва та переробки сільськогосподарської продукції.

Г. Черевко [7, с. 33] пропонує трактувати агрохолдинги як групу організаційно і технологічно пов'язаних підприємств, у якій контрольний пакет акцій належить головній компанії і підприємства якої використовують великі земельні площі з метою виробництва, переробки, транспортування, зберігання і реалізації сільськогосподарської чи виробленої з неї продукції.

На основі аналізу наукових доробків можна запропонувати наступне визначення категорії «агрохолдинг» – це відносини між материнською та дочірніми компаніями на основі придбання і володіння материнською компанією контрольних пакетів акцій дочірніх компаній у сфері сільськогосподарського виробництва з метою підвищення ефективності організації виробничого процесу від виробництва сировини до реалізації готової продукції.

За даними статистики, в Україні налічується близько 50 крупних агрохолдингів. Якщо аналізувати їх за обсягом земельних угідь, то в п'ятірку найбільших варто віднести:

1. UkrLandFarming – площа земель становить 532 тис. га, земельні угіддя розміщені в 21 області України і в АР Крим.

2. NCH – площа земель становить 400 тис. га, на даний час залишилось лише кілька областей, де не здійснює свою діяльність цей агрохолдинг.

3. Група Кернел – площа земель становить 330 тис. га, агрохолдинг здійснює свою діяльність на території Тернопільської, Одеської, Миколаївської, Кіровоградської, Черкаської, Полтавської, Сумської та Чернігівської областей.

4. Агрохолдинг «Мрія» - площа земельних угідь становить 295 тис. га, які знаходяться на території Тернопільської, Хмельницької, Івано-Франківської, Чернівецької та Львівської областей.

5. Миронівський хлібопродукт (МХП) – 280 тис. га земельних угідь, розташованих на території Київської, Черкаської, Полтавської, Сумської, Донецької, Дніпропетровської, Херсонської, Івано-Франківської, Вінницької областей та АР Крим [9].

Оскільки, зазначені холдинги займають площу земельних угідь в обсязі 1837 тис. га, то перевівши їхні частки у відсотковому співвідношенні, можна графічно інтерпретувати проаналізовані показники.

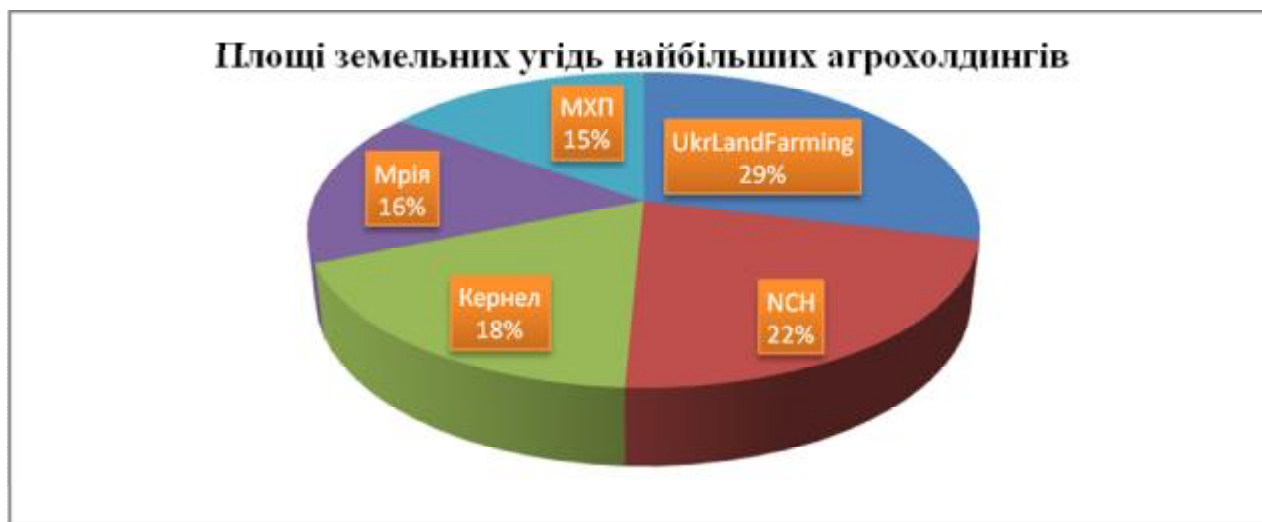

Рис. 1. Структура площ земельних угідь найбільших агрохолдингів України

Компанія «UkrLandFarming», яка сформувалася за 2011 рік, зосередила в своїх руках найбільшу кількість сільськогосподарських угідь, а саме 532 тис. га. Вона також володіє найбільшим на території Євразії земельним банком. Цьому сприяло поєднання з потужним агрохолдингом «Авангард» та іншими вітчизняними агрохолдингами.

Використавши фінансові показники діяльності трьох вище перелічених агрохолдингів, можна зробити аналіз ефективності їх функціонування за перше півріччя 2013 року і порівняти з цим же періодом 2012 року. Для аналізу обрано агрохолдинги «Мрія», «Авангард» та «Кернел». Показники прибутковості зазначених компаній подано в таблицях 1, 2 та 3 відповідно.

Таблиця 1

Аналіз основних показників прибутковості агрохолдингу «Мрія»

№ з/п	Показники для аналізу	2012 рік	2013 рік	Відхилення, %
1	Сукупний дохід, млн. дол..	209,2	253,8	121,3
2	ЕВІТДА, млн. дол.	165,9	176,9	106,6
3	Чистий прибуток, млн.. дол..	86,5	114,6	132,5

Примітка. Розроблено автором на основі публічної інформації та джерел [10].

Таблиця 2

Аналіз основних показників прибутковості агрохолдингу «Авангард»

№ з/п	Показники для аналізу	2012 рік	2013 рік	Відхилення, %
1	Сукупний дохід, млн. дол..	283,6	304,3	107,3
2	ЕВІТДА, млн. дол.	114,5	121,9	106,5
3	Чистий прибуток, млн.. дол..	97,2	105,5	108,5

Примітка. Розроблено автором на основі публічної інформації та джерел [12].

Таблиця 3

Аналіз основних показників прибутковості агрохолдингу «Кернел»

№ з/п	Показники для аналізу	2012 рік	2013 рік	Відхилення, %
1	Сукупний дохід, млн дол.	2071,8	2796,8	135,0
2	ЕВІТДА, млн дол.	318,8	287,5	90,2
3	Чистий прибуток, млн дол.	206,7	111,3	53,8

Примітка. Розроблено автором на основі публічної інформації та джерел [11].

Аналізуючи динаміку зазначених показників можна стверджувати, що дані агрохолдинги здійснюють прибуткову діяльність, показники чистого прибутку досить високі. В компанії «Мрія» спостерігається позитивна тенденція до зростання чистого прибутку в 2013 році на 132,5 % керівництво пов'язує це з реалізацією продукції врожаю 2012 року в першому півріччі 2013 року. Щодо агрохолдингу «Кернел» спостерігається тенденція до зменшення чистого прибутку на 53,8 % в порівнянні з 2012 роком. В компанії «Авангард» чистий прибуток зріс в порівнянні з 2012 роком на 108,5 %.

Статистика показує, що інтегровані підприємства є більш стійкими і прибутковими, ніж окремі малі та середні товаровиробники, оскільки в них відчувається ефект масштабу, наявність великої кількості активів для забезпечення власної діяльності.

Діяльність більшості вітчизняних агрохолдингів направлена на вирощування зернових, олійних культур та виробництва сировини (молоко, м'ясо ВРХ, свиней, птиці, цукрові буряки тощо) для власної переробної промисловості[6].

Продукція агрохолдингів, здебільшого, експортується, а частина використовується для переробки на власних виробничих потужностях. Великі обсяги експорту продукції характерні для холдингів «Миронівський хлібопродукт», «Кернел», «Нібулон». Зазначені холдинги виробляють органічну продукцію високої якості, яка відповідає вимогам міжнародних стандартів.

Виходячи з проведеного дослідження і опрацьованих наукових праць, варто визначити перспективи діяльності агрохолдингів в порівнянні з не інтегрованими підприємствами:

1. Можливість утворення замкнутих технологічних ланцюжків, від вирощування сировини до виробництва готової продукції та доведення її до споживача.
2. Більш гнучке реагування на коливання кон'юнктури.
3. Можливість виходу на зовнішні ринки збуту.
4. Полегшення процедури впровадження прогресивних стандартів якості продукції.
5. Диверсифікація виробництва.
6. Можливість варіювання фінансовими та інвестиційними ресурсами.
7. Підвищення інвестиційної привабливості галузі, так як холдинги є стійкішим і більш конкурентоспроможним інтеграційним утворенням.
8. Послаблення фіскального тиску на підприємства у складі холдингу.
9. Економія на якісних торгових і маркетингових послугах.
10. Виробництво якісної та органічної продукції.
11. Зниження ступеня ризику.

Отже, у підприємств є багато переваг для об'єднання у холдинги, особливо у сільському господарстві. Проте, крім перспектив існують і негативні сторони створення агрохолдингів.

Так, Г. Черевко та А. Колодій [8] у своїй праці зазначають наступні загрози функціонування агрохолдингів:

1. Створення монопольного ефекту на ринку агропродовольчої продукції.
2. Виснаження земельних угідь.
3. Створення земельних «латифундій».
4. Можливість впливів капіталів із сільськогосподарської сфери в інші сфери, де їх застосування може знайти кращу віддачу.
5. Зростання безробіття на селі та загострення соціальних проблем у сільських територіях.

Як бачимо, загрози стосуються здебільшого погіршення стану сільськогосподарських угідь та пов'язані з негативним впливом на розвиток малого та середнього підприємництва у галузі АПК.

Якщо держава скоригує позицію регулювання та контролю діяльності агрохолдингів та інших інтегрованих структур в АПК, то перелічених загроз можна уникнути. Державна політика у цій сфері повинна спрямовуватись на вирішення не лише економічних питань, а й соціальних.

Перш за все, доцільно розробити законодавчі та нормативні акти, які б в деталях визначали особливості діяльності агрохолдингів, містили норми регулювання та певні обмеження щодо їх діяльності, в основному контексті унеможливлення втрати конкурентних відносин та їх ефекту.

По-друге, виправдало б себе ввести у склад функцій уповноважених органів (на рівні Міністерства аграрної політики та продовольства України), які б орієнтувалися на безпосереднє регулювання діяльності агрохолдингів.

По-третє, варто ввести в програми розвитку українського села, в яких важливу увагу приділити питанням співпраці агрохолдингів з сільською молоддю, забезпечення їх робочими місцями, навчання на базі підприємств

об'єднань. Це знизило б рівень безробіття та підвищило рівень забезпечення трудовими ресурсами даних структур.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Отже, холдингові структури в АПК відіграють велику роль. Інтегрованим підприємствам легше проводити діяльність у сучасному конкурентному середовищі як на внутрішніх, так і на світових ринках, оскільки їхня продукція є органічною, якісною і конкурентоспроможною на ринку. На зарубіжних ринках відчутний значний попит на сільськогосподарську продукцію вітчизняного товаровиробника. Іноземні інвестори частіше вкладають свій капітал в українські аграрні компанії, особливо агрохолдинги.

Незважаючи на наявність вагомих проблем, пов'язаних з діяльністю досліджуваних структур, їх можна вирішити запровадивши запропоновані заходи по забезпеченню ефективної і регульованої діяльності агрохолдингів в Україні.

Список використаних джерел

1. Про холдингові компанії в Україні : Закон України від 15.03.2006 № 3528-15 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 34. – С. 291.
2. Андрійчук В.Г. Надконцентрація агропромислового виробництва і земельних ресурсів та її наслідки / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2009. – № 2. – С. 3–9.
3. Дем'яненко С.І. Агрохолдинги в Україні: добре чи погано? / С.І. Дем'яненко. – К. : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2008. – 20 с.
4. Мартин А. Захист економічної конкуренції у сільськогосподарському землекористуванні: переваги і недоліки агрохолдингів / А. Мартин // Землевпорядний вісник. – 2010. – № 8. – С. 26–32.
5. Мірзоева Т.В. Агрохолдинги України в умовах сьогодення / Т.В. Мірзоева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.archive.nbuv.gov.com.portal/soc_gum/inek/2012_8/90.pdf
6. Сазонець І.Л. Сучасні тенденції розвитку холдингів у АПК України / І.Л.Сазонець, М.М. Лещенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/econ/.../N207p063-067.pdf
7. Черевко Г. Агрохолдинги як нові організаційні форми крупно товарного господарюванні в агробізнесі України / Г. Черевко // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5. – № 1–2. – С. 32–39.
8. Черевко Г. Агрохолдинги в агробізнесі України: шанси і загрози / Г.Черевко, А. Колодій // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5. – № 3–4. – [Електронний ресурс]. – www.archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ae/2012_3-4/index.html
9. Топ 100 латифундистів України 2012 [Електронний ресурс]. – www.latifundist.com/rating/top-100-latifundistov-ukrainy
10. Агрохолдинг «Мрія» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mriya.ua
11. Агрохолдинг «Кернел» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.kernel.ua
12. Агрохолдинг «Авангард» [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.avangard.com.ua